

TAHRİF EDİLMİŞ ÇEKTE MUHATABIN SORUMLULUĞU¹

* *Hakemli Makale*

Kübra Betül ORUÇ*

ORCID: 0000-0002-8394-0334

ÖZET

Bu çalışmada, çekte tahrifat yapılabilecek haller ile bu kapsamda muhatap bankanın yükümlülükleri ve sorumluluğu ele alınmıştır. Çalışmada, çekte tahrifat halinde öncelikle muhatap bankanın sorumluluğunun açıklanması amacı doğrultusunda, özellikle Türk Ticaret Kanunu'nun 812. maddesi çerçevesinde, öğretici görüşleri ve Yargıtay kararlarına dayanılmıştır.

Çekte tahrifat yapılabilecek haller sayıca fazladır. Muhatap banka TTK m. 812 gereğince, düzenleyenin kusurlu olması durumu haricinde, tahrif edilmiş çekin ödenmesinden kusursuz sorumludur. Muhatap bankanın düzenleyenle birlikte kusurlu olduğu durumlarda ise düzenleyen ve muhatap banka, kusurları oranında zarardan sorumlu olur. Bu nedenle ticaret şirketi olması nedeniyle basiretli tacir gibi davranma yükümlülüğünü haiz olan muhatap banka, çekte tahrifat olup olmadığına ilişkin kontrol yükümlülüklerini özenle yerine getirdikten sonra çeki ödemelidir. Benzer şekilde düzenleyen de özen yükümlülüğünü yerine getirdiği takdirde tedavüldeki tahrifata uğramış çekin ödenmesi engellenebilir.

Anahtar kelimeler: Çek, tahrifat, muhatap, kusur, düzenleyen.

I. GİRİŞ

Çek, üzerinde zorunlu ve ihtiyari unsurların bulunduğu bir kambiyo senedir. Çekin herhangi bir unsurunda, belli amaçlarla, çeki elinde bulunduran herkes tarafından tahrifat yapılması muhtemeldir. Çek, diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak hamiline düzenlenebildiği için üzerinde gerçekleştirilebilecek tahrifat türleri sayıca daha fazladır².

¹ Bu makale, yazarın tezli yüksek lisans seminerinden üretilmiştir.

* Avukat - Konya Barosu

² **Erdem**, Nuri, Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 71; **Şanlı**

Muhatabın üzerine düşen özen ve kontrol yükümlülüğünü yerine getirerek çek üzerindeki tahrifatı tespit etmesi önem arz eder³. Zira muhatap, bu yükümlülüğü yerine getirmeyerek tahrif edilmiş çeki ödediğinde Türk Ticaret Kanunu m. 812 kapsamında, kusursuz sorumludur⁴. Ancak madde devamındaki düzenleme gereğince,

Kanbir, Deniz, Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 49; ayrıca bkz. **Tekil**, Müge, Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 74.

³ **Kınacıoğlu**, Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999, s. 269.

⁴ **Erem**, Faruk/**Kalpsüz**, Turgut/**Çelebican**, Gürgân, İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, 2. Baskı, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara, 1974, s. 139; **Tekil**, s. 75; **Kendigelen**, Abuzer, Çek Hukuku, 6. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 340; **İnan**, Nurkut, Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara, 1981, s. 126; **Doğanay**, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi İkinci Cilt, 3. Baskı, Feryal Matbaası, Ankara, 1990, s. 1957; **Göle**, Celal, Çek Hukuku, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s. 152; **Öztan**, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997, s. 1110-1111; **Battal**, Ahmet, Güven Kurumu Nitelendirilmesi Işığında Bankaların Hukukî Sorumluluğu, 1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2001, s. 235; **Eriş**, Gönen, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliş- Bono- Çek- Makbuz Senedi- Varant, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 1222; **Erdem**, s. 85; **İnan**, Nurkut/**Kıvanç**, Serpil, Yargıtay 11.HD'nin Çeke İlişkin Kararları. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara, s. 123-162, 1984, s. 156; **Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kaya**, Arslan/ **Nomer Ertan**, Füsun, Kıymetli Evrak Hukuku, 13. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 347; **Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/ **Kaya**, Abuzer, Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 274; **Öztan**, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 22. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, s. 252; **Bozer**, Ali/**Göle**, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2020, s. 401; **Pulaşlı**, Hasan, Kıymetli, Evrak Hukukunun Esasları, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 367; **Eriş**, Gönen, Yeni Çek Yasası Işığında Uygulamalı Çek Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 281; **Ayli**, Ali, Çek Hukukunda Muhatabın Yükümlülükleri, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 112 **Bilgili**,

düzenleyenin kusurlu olması hali, muhatabın sorumluluğunu ortadan kaldırabilen veya azaltabilen bir durumdur⁵.

Ahmet, Sahte veya Tahrif Edilmiş Çeki Ödeyen Bankanın Sorumluluğu, İstanbul Barosu Dergisi, C. 90, S. 3, s. 130-142, 2016, s. 134; **Şahinalp**, Kaan, Çekte Muhatap ve Muhatabın Hukuki Sorumluluğu, Sayıştay Dergisi, S. 39, s. 78-113, 2000, s. 109; **Törüner**, Ekrem, Ticaret Yasamız Açısından Çekte Sahtekârlık ve Tahrifat (TTY m. 724), Ankara Barosu Dergisi, S. 2, s. 204-221, 1980, s. 214; **Korkut**, Ömer, Çekte Muhatap Bankanın Araştırma- Bildirim Yükümlülüğü ve Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Karahan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 150; **Aydın**, Sema, Sahte ve Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesinden Doğan Sorumluluk, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-2, s. 73-96, 2010, s. 85; **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal. Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 357; **Sekmen**, Orhan, Sahte ve/veya Tahrif Edilmiş Çek, İstanbul Barosu Dergisi, C. 84, S. 6, s. 3753-3770, 2010, s. 3757; **Kızılay**, Aygül, Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, İstanbul Barosu Dergisi, C. 88, S. 4, s. 163-177, 2014, s. 174; **Ertekin**, Erol/**Karataş**, İzzet, Uygulamada Ticari Senetler Poliçe- Bono- Çek, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1998, s. 250; **Bilgili**, s. 134; **Coşkun**, Mahmut, Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku Bono- Poliçe- Çek, 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 718; **Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018, s. 172; **Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan, Ticaret Hukuku Bilgisi, 15. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2019, s. 402; **Türcan**, Mehmet, Yargıtay Kararları Işığında Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2018, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 133; **Şahinalp**, s. 109; **Yener Tann**, Hilal, Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesinden Doğan Sorumluluk, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 2, s. 805-828, 2017, s. 808-809; **Şanlı Kanbir**, s. 70; Y. 11. HD. 23.03.1989, E. 1988/4814 K. 1989/1859 (**Moroğlu**, Erdoğan/**Kendigelen**, Abuzer, İçtihatlı- Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 720-721).

⁵ **Erem vd.**, s. 137, 140; **Kendigelen**, s. 341; **Bozer/Göle**, 2020, s. 401; **Poroy/Tekinalp**, s. 355, 359; **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 346-347; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 272; **Pulaşlı**, s. 368; **Coşkun**, s. 718; **Bilgen**, Mahmut, Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel S. 2009, s. 985-1028, 2010, s. 1004;

II. TAHRİF EDİLMİŞ ÇEK

A. KAVRAM

Çekte, genellikle gerçek hak sahibi haricindeki birinin tahsilat yapabilmesi amacıyla⁶ veya tutarda tahrifat yapılarak düzenleyenin iradesinden fazla bir tutar ödenmesi amacıyla tahrifat yapıldığı görülür⁷.

Tahrifat, yazılı metin üzerinde değişiklik yaparak belgenin anlamını değiştirmek ve bozmak anlamına gelir⁸. Çekin tahrif edilmesi ise düzenleyenin gerçek imzasını taşıyan çekin muhatap veya düzenleyene zarar vererek ve lehtar veya hamil lehine haklar sağlayarak metninin değiştirilmesidir⁹.

Çek unsurlarının, imza, beyan veya bedelinin ilgililerin tümünün rızası olmaksızın değiştirilmesi, silinmesi ya da kazanması, çekte tahrifat teşkil eder¹⁰. Söz konusu tahrifat, çekin ön ya da arka

Ayli, s. 115; **Şahinalp**, s. 109; **Kızılay**, s. 174; **Yener Tanın**, s. 818; **Sekmen**, s. 3757; **Eriş**, 2003, s. 281; **Törüner**, s. 216; **Türcan**, s. 133; **Uzun**, Nihat Şenol, Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekte Bankanın Hukuki Sorumluluğu, Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, C. 5, S. 2, s. 317-343, 2020, s. 337; **Şanlı Kanbir**, s. 70.

⁶ **İnan**, s. 34, 124; **Aydın**, s. 80; **Korkut**, s. 104, 152; **Tekin**, s. 70.

⁷ **İnan**, s. 34, 124; **Korkut**, s. 104, 153; **Bilgen**, s. 989; **Törüner**, s. 211; **Tekin**, s. 71.

⁸ **Ertekin/Karataş**, s. 765; **Domaniç**, Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi-IV, Temel Yayınları, İstanbul, 1990, s. 389; **Erdem**, s. 22-23.

⁹ **Domaniç**, 1990, s. 840.

¹⁰ **Göle**, s. 149; **Tekil**, s. 81; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 273; **Erdem**, s. 79-80; **Ertekin/Karataş**, s. 252; **Bozer/Göle**, 2020, s. 399; **Bilgili**, s. 31; **Şahinalp**, s. 107; benzer yönde bkz. **Kendigelen**, s. 337; **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 347; **Poroy/Tekinalp**, s. 356-357; **Sayar**, Halis, Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek, Leges Hukuk Dergisi, C. 3, S. 32, s. 27-46, 2012, s. 33; **Aydın**, s. 80; **Korkut**, s. 102; **Sekmen**, s. 3765; **Bilgen** s. 1002; **Ayli**, s. 103; **Kızılay**, s. 173; **Yener Tanın**, s. 813; **Uzun**, s. 330; **Tekin**, Nurullah, Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik ve Tahrifat Fiilleri, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2005, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 37-38; **Türcan**, s. 128; **Erdem**, s. 21.

yüzünde veya alonj üzerinde yapılabilir¹¹. Tahrif edilmiş çeke, çeke sonradan gerçek dışı unsur veya beyanların eklenmesi söz konusudur ve bu bir sahte çek değildir¹².

Çekin zorunlu ve ihtiyari unsurları kapsamında yer almayan, hatta çeke eklenmesi uygun olmayan bazı kayıtların çeke eklenmesi veya bu kayıtlarda değişiklik, kazıntı ve silinti yapılması, çekin tahrif edilmesi kapsamında değildir¹³.

Çekte yapılan tahrifatlara; çek bedelinin on binden yüz bine çıkarılması, çekten cayma halinde ibraz süresi dolan çekin düzenlenme tarihinin değiştirilmesi, karşılıksız olduğu tespit edilen çekin düzenlenme tarihinin zamanaşımını erteleyecek şekilde değiştirilmesi veya sorumsuzluk kaydının silinmesi¹⁴, çeke sonradan gerçek dışı unsur/beyan eklenmesi¹⁵ örnek olarak verilebilir.

Nihayet tahrifatın tespit edildiği çek, HMK m. 202 uyarınca delil başlangıcı olamaz¹⁶. Ayrıca söz konusu tahrifat, çekin geçersizliği sonucunu doğurmaz ise de özel takip hakkını ortadan kaldırır¹⁷. Çekin tahrifat sonucu zorunlu unsurlarından birini kaybetmesi halinde, TTK

¹¹ Uzun, s. 323-324.

¹² Bozer/Göle, 2020, s. 399; benzer yönde bkz. Korkut, s. 103; Yener Tanın, s. 813; tüm unsurları tam olan bir çeke sonradan sahte unsurların eklenmesinin mümkün olmadığı, zira bu durumda yapılan eklemenin tahrifat olduğu görüşü için bkz. İnan, s. 34; Sekmen, s. 3755.

¹³ Ayli, s. 98; benzer yönde bkz. Erdem, s. 84; Yener Tanın, s. 815; Şanlı Kanbir, s. 62.

¹⁴ Domaniç, 1990, s. 840-841.

¹⁵ Pulaşlı, s. 365; çekteki tutar değişikliğinin uygulamada en çok görülen tahrifat olduğu yönünde bkz. Ertekin/Karataş, s. 252.

¹⁶ Kendigelen, s. 348; imzası inkâr edilmeyen tahrif edilmiş nama yazılı çekin, yazılı delil başlangıcı kabul edilebileceği hakkında bkz. HGK. 26.03.2008, E. 2008/266 K. 2008/276 (Moroğlu/Kendigelen, s. 719-720).

¹⁷ Y. 19. HD. 01.10.2015, E. 2015/614 K. 2015/11735, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; kambiyo senetlerine yönelik özel takip hakkının ortadan kalkacağı yönünde bkz. Kendigelen, s. 348.

m. 748 hükmü yerine, kıymetli evrakın ziya ve iptali hükümleri uygulanmalıdır¹⁸.

B. TAHRİF EDİLMİŞ ÇEK HALLERİ

1. İsimde Tahrifat

Çekte yer alan isimler düzenleyen ve lehtar haricinde avalist, ciranta, teyit eden olabilse de düzenleyeni zarara uğratabilecek olan, düzenleyen veya lehtarın ismindeki tahrifatır¹⁹.

Lehtarın isminde, çekin lehtara teslim edilmesinden önce çalınması veya kaybolması halinde tahrifat yapılabilir²⁰. Yine lehtarın isminin yanına “veya hamiline” ibaresinin eklenmesi, çekten hamilin ismi silinerek başka bir ismin yazılması ya da son cironun beyaz ciro haline getirilmesiyle de tahrifat yapılabilir²¹.

Düzenleyenin isminde tahrifat yapma imkânı ise çek üzerinde banka tarafından verilen seri numarası (TTK m. 780/1-g), karekod (TTK m. 780/1-h); her bir çek yaprağında çek hesabının numarası (ÇekK m. 2/7-a) ve çek hesabı sahibinin adı-soyadı bulunması zorunluluğu (ÇekK m. 2/7-c) nedeniyle ortadan kalkmıştır²².

2. Tutarda Tahrifat

Çekte düzenleyeni zarara uğratacak en önemli tahrifat muhakkak tutara ilişkin tahrifatır²³. Zira bu sayede düzenleyenin

¹⁸ **Erdem**, s. 70; **Kınacıoğlu**, s. 128; **Öztañ**, 1997, s. 864; ayrıca bkz. **Öztürk (Dirikkan)**, Hanife, Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali, DEÜHF, Ankara, 1990, s. 11 vd.

¹⁹ **Törüner** s. 211; **Aydın**, s. 80; **Ayli**, s. 103-104; benzer yönde bkz. **Erdem**, s. 81.

²⁰ **Korkut**, s. 104.

²¹ **İnan**, s. 34; **Erdem**, s. 82.

²² **Ayli**, s. 104.

²³ **Tekil**, s. 83; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 273; **Erdem**, s. 80.

hesabından daha fazla tutarın çekilmesi mümkün hale gelir²⁴. Tutara ilişkin tahrifat meşru hamil veya çeki ele geçiren kötünietli şahıs tarafından yapılabilir²⁵. Ayrıca tahrifat, tutar olarak yazılan rakam ve yazının değiştirilmesi veya para biriminin değiştirilmesi biçiminde de yapılabilir²⁶.

Çek tutarında tahrifat ile açık çek birbirlerine yakın kavramlardır; ancak geçerli bir senet metninde tedavüle çıkarıldıktan sonra değişiklik yapılması tahrifatı, senet metninde bilerek eksik bırakılan bazı unsurların anlaşmaya aykırı şekilde doldurulması ise açık çeki oluşturur²⁷.

3. Diğer Zorunlu Unsurlarda Tahrifat

Çek, ibraz süresinin uzatılabilmesi amacıyla düzenleme tarihinde tahrifata uğratılabilir²⁸. Yine çek, ibraz süresinin uzatılabilmesi amacıyla, düzenleme yeri veya ödeme yerinde değişikliklerle tahrifata uğratılabilir²⁹. Açık çekin düzenleme tarihi, düzenleme yer veya ödeme yerlerinde yapılan tahrifat ise çekten cayma halinde önem arz eder³⁰.

Çek, bir kredi aracı olmaması sebebiyle diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak vadeye sahip değildir ve bu nedenle çekte vadeye ilişkin tahrifat yapılamaz³¹. Çekte vade yerine, kısa süreli ibraz

²⁴ **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 273-274; **Erdem**, s. 80.

²⁵ **Aydın**, s. 81; **Ayli**, s. 105; **Korkut**, s. 104.

²⁶ **Erdem**, s. 80; tutarda tahrifatın para biriminin değiştirilmesi şeklinde de yapılabileceği görüşü için bkz. **Tekil**, s. 83; **Yener Tanın**, s. 814; **Sayar**, s. 34.

²⁷ **Öztan**, 1997, s. 862; **Erdem**, s. 67-68; ayrıca bkz. **Kınacıoğlu**, s. 128; **Ulusoy**, Yasin, Beyaza İmza, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 3-4, 2004, s. 484.

²⁸ Y, 12. HD. 08.05.2007, E. 2007/7575 K. 2007/9416 (**Bilgen**, s. 997-998); **Korkut**, s. 104; **Tekin**, s. 73.

²⁹ **Aydın**, s. 82-83; **Ayli**, s. 107; benzer yönde bkz. **Tekil**, s. 83; **Korkut**, s. 104-105.

³⁰ **Pulaşlı**, s. 367; **Bilgili**, s. 134; **Sekmen**, s. 3756.

³¹ **Erdem**, s. 80.

süreleri vardır; ancak ÇekK geçici m. 3/5 gereğince, 31.12.2023 tarihine kadar ileri tarihli çek düzenlenebilir³². TTK m. 795/2 gereğince, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çek, ibraz gününde ödenir ve düzenlemeyle çekin düzenleme tarihi olarak ileri bir tarihin belirlenmesi suretiyle kredi aracı olarak kullanılabilmesi sağlanır³³. Ancak ÇekK geçici m. 1/5 gereğince, TTK m. 795/1-2 askıdadır³⁴.

Çekte tahrifat sonucunda birden fazla düzenleme tarihinin ortaya çıkması halinde çek, geçersiz olur³⁵. Çek üzerindeki 01.05.2010 tarihinin 1 Mayıs 2010 olarak yazılması veya yalnızca Ereğli yazılan yerin Ereğli/Zonguldak olarak belirtilmesi ise TTK m. 748 kapsamında bir değişiklik değildir³⁶.

4. Çizgili Çek ve Mahsup Çekinde Tahrifat

Çizgili çek, çekin yanlışlıkla veya başka nedenlerle yetkisiz birine ödenmesini engelleyerek güvenli hale getirilmesi amacıyla ihdas edilmesidir³⁷. Bir diğer çek türü olan mahsup çeki ise çekin ön yüzüne hamil veya düzenleyen tarafından "hesaba geçirilecektir" vb. ibare yazılarak çekin nakden ödenmesinin sağlanmasıdır (TTK m. 805).

Çizgili çekte ve mahsup çekinde tahrifat yapılabilir³⁸. Muhatap, çizgili çekteki tahrifatlarda (TTK m. 804/5 gereğince) yalnızca çek bedelini aşmamak üzere zarardan sorumlu olur³⁹. Ancak çizgili çekte çizgilerin veya zikredilen banka ticaret unvanının silinmesi hükümsüzdür (TTK m. 803/6). Muhatap, mahsup çekindeki tahrifatlarda (TTK m. 805/3 gereğince) yalnızca çek bedelini aşmamak

³² **Pulaşlı**, s. 284.

³³ **Kendigelen**, s. 270-271.

³⁴ **Pulaşlı**, s. 284.

³⁵ **Erdem**, s. 63; **Öztan**, 1997, s. 469.

³⁶ **Öztan**, 1997, s. 864.

³⁷ **Pulaşlı**, s. 296; **Öztan**, 1997, s. 1183.

³⁸ **Korkut**, s. 104; ayrıntılı bilgi için bkz. **Tekil**, s. 94 vd.

³⁹ **Tekil**, s. 101; **Aydın**, s. 83-84; **Ayli**, s. 107; **Korkut**, s. 153.

üzere zarardan sorumlu olur⁴⁰. Ancak mahsup çekinde “hesaba geçirilecektir” kaydının çizilmesi geçersizdir (TTK m. 805/2).

Zarar gören düzenleyen ve hamilin, çek bedelini aşan zararlar için, çek anlaşması veya haksız fiil hükümlerine dayanarak muhatabın sorumluluğuna gitmesi mümkündür; ancak bu durumda çek bedelini aşan zarar ile hatalı ödeme arasında illiyet bağı aranır⁴¹.

C. TAHRİFAT VE TÜRK TİCARET KANUNU M. 748

Çekteki tahrifat, düzenleyenin parafladığı ekleme, çizik veya değişikliklerden ayrılır⁴². Zira HMK m. 207 gereğince, düzenleyen çekteki çıkıntı, kazıntı veya silintiyi en azından parafladığında çek üzerindeki değişiklik geçerli olur ve tahrif edilmiş çek olduğu ileri sürülemez⁴³. Ancak HMK m. 207 gereğince, bu tür çıkıntı, kazıntı veya silinti, mahkemece senedin geçerliliğine ve anlamına etkili olacak nitelikte görüldüğünde, çek kısmen veya tamamen hükümsüz sayılabilir.

Geçerli bir çek düzenlendikten sonra, lehtar veya sonraki hamillerinden biri tarafından kendi lehine tahrif edildiğinde çekteki

⁴⁰ **Tekil**, s. 101; **Aydın**, s. 83-84; **Ayli**, s. 107; **Korkut**, s. 153.

⁴¹ **Tekil**, s. 103.

⁴² **Poroy/Tekinalp**, s. 357; **Sayar**, s. 33; **Ertekin/Karataş**, s. 252; **Şanlı Kanbir**, s. 57; Y. 12. HD. 17.04.2019, E. 2019/2737 K. 2019/6692, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; aynı yönde bkz. Y. 12. HD. 23.02.2009, E. 2008/23156 K. 2009/3438 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 618); muhatap bankanın, düzenleyenin imzasının veya metin üzerindeki değişikliklere atılan parafın gerçekliğini denetlemesi gerektiği görüşü için bkz. **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 330.

⁴³ **Bozer/Göle**, 2020, s. 399; **Korkut**, s. 103; **Ayli**, s. 103; Y. 11. HD. 02.12.2020, E. 2020/2897 K. 2020/5627, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; ayrıca bkz. Y. 12. HD. 16.02.2009, E. 2008/22643, K. 2009/2700 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 617-618).

bu tahrifattan düzenleyen sorumlu olmaz⁴⁴. Türk Ticaret Kanunu m. 818 gereğince poliçeler için uygulanan TTK m. 748 çekler için de uygulanır. Bu nedenle, çek metni değiştirildiğinde, değişiklikten sonra imza atanlar değişmiş halden ve değişiklikten önce imza atanlar değişiklikten önceki halden sorumlu olur⁴⁵. Sorumluluğa ilişkin bu ayırım, imzaların bağımsızlığı ilkesiyle de bağdaşır⁴⁶.

Ancak çek metninde yapılan değişikliğe tarafların aynı anda veya sonradan muvafakat vermesi mümkündür⁴⁷. Söz konusu değişikliğe muvafakat verildiği takdirde, muvafakat verenin sorumluluğu değişir ve sonradan muvafakat veren, çekin değişikliğe uğramış halinden sorumlu olur⁴⁸.

Çek metninde yapılan değişikliğe muvafakat, çek üzerinde belirtilmiş olması şartıyla ilgililere karşı ileri sürülebilir⁴⁹. Ayrıca ilgilinin imzalamadığı veya paraflamadığı değişiklikleri inkâr etmemesi halinde, çek metnindeki değişiklik kendisine karşı ileri sürülebilir⁵⁰. Çekteki tahrifatlar tasdik edilmediğinde ise tüm hamillere karşı dava veya defi olarak ileri sürülebilir⁵¹.

⁴⁴ **Domaniç**, Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975, s. 389; s. 389.

⁴⁵ **Domaniç**, 1975, s. 389; **Domaniç**, 1990, s. 842; **Erdem**, s. 71-72; **Erem vd.**, s. 142; **Doğanay**, s. 1613; ayrıca bkz. **Kendigelen**, s. 338; Y. 12. HD. 12.09.2013, E. 2013/19911 K. 2013/28150 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 724); bu durumun senet metninde tahrifat halinde geçerli olacağı görüşü için bkz. **İnan**, s. 133; tahrifat ve yapıldığı zamana ilişkin ispat yükünün tahrifat iddiasında bulunana ait olduğu yönünde bkz. **Erem vd.**, s. 142; **Doğanay**, s. 1613; benzer yönde bkz. **Kınacıoğlu**, s. 130; ayrıca bkz. **Öztan**, s. 869-870.

⁴⁶ **Domaniç**, 1975, s. 389.

⁴⁷ **Öztan**, 1997, s. 864; **Erdem**, s. 19; **Kınacıoğlu** s. 130.

⁴⁸ **Öztan**, 1997, s. 868-869; **Erdem**, s. 19; **Kınacıoğlu**, s. 130.

⁴⁹ **Erdem**, s. 19.

⁵⁰ **Domaniç**, 1990, s. 389; **Erdem**, s. 21.

⁵¹ **Bilgen**, s. 987; **Yener Tanın**, s. 813.

III. TAHRİF EDİLMİŞ ÇEKTE MUHATABIN SORUMLULUĞUNUN KOŞULLARI

A. TAHRİF EDİLMİŞ ÇEKİN VARLIĞI

Türk Ticaret Kanunu m. 812 kapsamında muhatabın sorumlu olması için tahrif edilmiş çekin varlığı aranır. Çekte yapılabilecek tahrifat halleri yukarıda zikredilmiş olup, bu hallerin varlığı halinde tahrif edilmiş çekin varlığından söz edilebilecektir.

B. ZARAR

Muhatabın tahrif edilmiş çekten sorumlu olması için aranan bir diğer koşul zararın ortaya çıkmasıdır. Çekte tahrifat gerçekleştiğinde, zarar genellikle çek tutarını hak sahibi dışındaki birinin alması, gerçek hak sahibinin çek tutarını alamaması veya düzenleyenin daha fazla tutar ödemek zorunda kalması şeklinde ortaya çıkar⁵².

C. KUSUR

1. Muhatabın Araştırma ve Özen Yükümlülüğü

Muhatap, düzenleyene karşı aralarındaki çek anlaşması nedeniyle, ödeme için ibraz edilen çekin imzasının gerçekliğini ve içeriğinin tahrifata uğrayıp uğramadığını, özenle kontrol etme yükümlülüğü altındadır⁵³. Muhatabın bu yükümlülüğü emredicidir⁵⁴.

⁵² **İnan**, s. 100; düzenleyenin zararının, borcunu iki kez ödemek zorunda kalması şeklinde de ortaya çıkabileceği yönünde bkz. **Tekil**, s. 74; **Aydın**, s. 76; **Ayli**, s. 110; **Korkut**, s. 154.

⁵³ **Öztaş**, 1997, s. 1107; **Öztaş**, 2018, s. 252; **Uzun Şenol**, Pınar, Çekte Muhatap Banka Sorumluluğunun Kapsamı, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, s. 945-967, 2013, s. 964; muhatabın dikkatli bir bankacı ve basiretli bir tacir gibi davranması gerektiği yönünde bkz. **Sekmen**, s. 3763; Bir ticari işletme olan bankaların, TTK m. 18 gereğince, işlemlerinde basiretli bir tacir gibi davranmak zorunda olduğu yönünde bkz. **Battal**, s. 233.

⁵⁴ **Öztaş**, 1997, s. 1107; **Erdem**, s. 86; ancak bu kontrol yükümlülüğünde muhataptan bir gramofolog düzeyinde uzmanlık beklenemeyeceği hakkında bkz. **Törüner**, s. 208; **Öztaş**, 1997, s. 1107; Y. 11. HD. 12.05.2015, E. 2015/432 K.2015/6736,

Muhatap ilk bakışta anlaşılamayan, bilirkşi incelemesi neticesinde tespit edilebilen tahrifatlardan sorumludur⁵⁵. Muhatap, ödeme için ibraz edilen çekte tahrifat olmadığını değerlendirmeli, tahrifat tespit ettiğinde veya tereddüde düştüğünde ödeme yapmamalıdır⁵⁶. Aksi takdirde doğan zarardan, düzenleyen kusuru yoksa muhatap sorumludur⁵⁷.

Muhatap, ibraz sürelerinin uzatılması amacıyla düzenleme tarihinde tahrifatta, çekten cayma yoksa ödeme yapabilir⁵⁸. Çekin bedeli artırılmak suretiyle tahrif edilmesi halinde muhatap, gerçek bedeli ödemekle yükümlüdür⁵⁹. Ancak muhatap, gerçek bedeli tespit etmenin zor ve riskli olduğu hallerde çeki geçersiz kabul edip ödeme yapmamalıdır⁶⁰.

Senet metninden anlaşılabilen def'iler, çekin ön, arka veya eklerinin incelenmesi ile çek içeriğinden anlaşılır; çeki eline alan her hamil, bu def'ileri diğer her hamile karşı ileri sürebilir⁶¹. Muhatap, lehtar veya hamilin isminde yapılan tahrifatın, TTK m. 687'de öngörülen senetten anlaşılabilen nitelikte olduğu hallerde ödeme yapmamalıdır⁶².

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>,
Erişim Tarihi: 11.05.2022; **Tekin**, s. 80.

⁵⁵ **Eriş**, 2016, s. 1222; **Eriş**, 2003, s. 281.

⁵⁶ **Bozer/Göle**, 2020, s. 398, 403; **Korkut**, s. 99; benzer yönde bkz. **Bora**, Sevda, Çek Hesabı Açma ve Ödemeye İlişkin Muhatap Bankanın Yükümlülükleri, Banka ve Finans Hukuku Dergisi, C. 3, S. 11, s. 53-84, 2014, s. 67; **Göle**, s. 148.

⁵⁷ **Bozer/Göle**, 2020, s. 398; **Korkut**, s. 99; **Kendigelen**, s. 334-335; **Aydın**, s. 73.

⁵⁸ **Domaniç**, 1990, s. 843.

⁵⁹ **Domaniç**, 1990, s. 843; tahrifatın tespiti halinde tahrifat dışındaki kısmın tahsiline, fazla kısmın ise reddine karar verilmesi gerektiği yönünde bkz. Y. 11. HD. 23.10.1985, E. 1985/5003 K. 1985/5525 (**Başbuğoğlu**, Tarık, Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu 1. Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara, 1988, s. 966).

⁶⁰ **Domaniç**, 1990, s. 843.

⁶¹ **Yılmaz**, A. Lerzan, Kambiyo Senetlerinde Def'iler, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 180.

⁶² **Domaniç**, 1990, s. 843.

2. Muhatabın Kusuru

Muhatap, tahrif edilmiş çekin ödenmesinden doğan zarardan kusuru olmaksızın sorumludur ve bu sorumluluk kanundan doğar⁶³. Muhatabın bu sorumluluğunun kusursuz olduğu ve kanundan doğduğu, öğretisi ve Yargıtay tarafından kabul görmektedir⁶⁴. Muhatabın sorumluluğu yalnızca, düzenleyene atfedilebilecek bir kusurla ortadan kalkacağından, düzenleyenin bir kusuru olmaması halinde tahrif edilmiş çekin ödenmesinden tamamen muhatap sorumlu olur⁶⁵.

Muhatabın kusuruna ilişkin bir araştırma yapılmadığından, tahrifatın iffal kabiliyeti taşıyıp taşıyamaması da kural olarak önem arz etmez⁶⁶. Bu nedenle muhatap, üzerine düşen özen yükümlülüğünü

⁶³ **Erem vd.**, s. 139; **Tekil**, s. 75; **Kendigelen**, s. 340; **İnan**, s. 126; **Doğanay**, s. 1957; **Göle**, s. 152; **Öztan**, 1997, s. 1110-1111; **Battal**, s. 235; **Eriş**, 2016, s. 1222; **Erdem**, s. 85; **İnan/Kıvanç**, s. 156; **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 347; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 274; **Öztan**, 2018, s. 252; **Bozer/Göle**, 2020, s. 401; **Pulaşlı**, s. 367; **Eriş**, 2003, s. 281; **Ayli**, s. 112; **Bilgili**, s. 134; **Şahinalp**, s. 109; **Törüner**, s. 214; **Korkut**, s. 150; **Aydın**, s. 85; **Poroy/Tekinalp**, s. 357; **Sekmen**, s. 3757; **Kızılay**, s. 174; **Ertekin/Karataş**, s. 250; **Bilgili**, s. 134; **Coşkun**, s. 718; **Bilgili/Demirkapı**, 2018, s. 172; **Bilgili/Demirkapı**, 2019, s. 402; **Tekin**, s. 64; **Türcan**, s. 133; **Şahinalp**, s. 109; **Yener Tanın**, s. 808-809; **Şanlı Kanbir**, s. 70; Y. 11. HD. 23.03.1989, E. 1988/4814 K. 1989/1859 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 720-721); Y. 11. HD. 12.03.2018, E. 2016/8943 K. 2018/1854, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; ayrıca bkz. **İnan/Kıvanç**, s. 157-158; muhatapın kusur karinesine dayalı bir sorumluluğu olduğu, kurtuluş beyyinesi getirerek sorumluluktan tamamen veya kısmen kurtulabileceği yönünde bkz. **Başbuğoğlu**, s. 963; ayrıca bkz. Y. 11. HD. 21.05.2012, E. 2011/2111 K. 2012/8385 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 722).

⁶⁴ bkz. dp.66.

⁶⁵ **Erem vd.**, s. 139.

⁶⁶ **Battal**, s. 236; Y. 11. HD. 30.10.1981, E. 1981/4768 K. 1981/4535 (**Başbuğoğlu**, s. 964); Y. 11. HD. 29.06.1987, E. 1987/1821 K.

yerine getirmesine rağmen, düzenleyenin kusursuz olması şartıyla, tahrif edilmiş çekin ödenmesinden sorumlu olur⁶⁷.

Muhatabın kusuru, düzenleyenin kusurlu olması halinde muhatabın sorumluluğunu düzenleyen TTK m. 812 için önem arz eder⁶⁸. Ayrıca madde kapsamında, düzenleyenin kusurunun ağırlığı önemli olmadığı gibi muhatabın da ağır kusuru aranmaz⁶⁹. TTK m. 812 kapsamında, düzenleyenin ve muhatabın kusuru değerlendirilebilirken, failin ve fail haricindeki çek ilgililerinin kusuru hesaba katılmaz⁷⁰.

Düzenleyen, tahrifat fiillerini ispat etme yükümlülüğü altında olmakla birlikte uğradığı zararı ispat etmesi gerekmez⁷¹. Tahrif edilmiş çekin ödenmesi halinde düzenleyenin çek tutarı kadar zarar gördüğü kabul edilmektedir⁷². İddianın ispatında, somut olayın özellikleri de haklı gösteriyorsa hayatın olağan akışı veya yaklaşık ispat ölçüsünden faydalanılabilir⁷³.

1987/3930 (**Eriş**, Gönen, Türk Ticaret Kanunu İkinci Cilt Kıymetli Evrak ve Taşıma, Ankara, 1988, s. 870); **Tekil**, s. 84.

⁶⁷ **Öztaş**, 1997, s. 1110; **Reisoğlu**, Seza, Çek Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2011, s. 312; düzenleyenin rakam kısmını ilaveyi gizleyecek şekilde doldurmaması ve yazı kısmını da boş bırakması halinde müterafik kusurunun olduğu yönünde bkz. Y. 11. HD. 13.12.1983, E. 1983/5710 K. 1983/5677 (**Başbuğoğlu**, s. 966).

⁶⁸ **Doğanay**, s. 1957; **İnan**, s. 131; **Tekin**, s. 79; Yargıtay 11. HD. 14.04.1982 E. 1982/1270 K. 1982/1728 (**İnan/Kıvanç**, s. 157).

⁶⁹ **İnan**, s. 131; düzenleyenin sorumluluğu için hafif kusurunun dahi yeterli olacağı görüşü için bkz. **Öztaş**, 2018, s. 251; **Bilgili/Demirkapı**, 2018, s. 172; **Bilgili/Demirkapı**, 2019, s. 402; **Yener Tanın**, s. 817; **Erem vd.**, s. 140.

⁷⁰ **İnan**, s. 127; **Tekin**, s. 79; benzer yönde bkz. **Ayli**, s. 108; **Türcan**, s. 133.

⁷¹ **İnan**, s. 126; **Korkut**, s. 154; **Sekmen**, s. 3762; **Aydın**, s. 85; **Tekin**, s. 78; sahtelik veya tahrifata ilişkin ispat yükümlülüğünün TMK. m. 6 gereğince iddiayı ileri sürene aittir (**Poroy/Tekinalp**, s. 359).

⁷² **İnan**, s. 126; **Korkut**, s. 154; **Sekmen**, s. 3762; **Aydın**, s. 85; **Tekin**, s. 78-79.

⁷³ **Poroy/Tekinalp**, s. 359.

Düzenleyenin tahrifat fiilini ispatından sonra, muhatabın düzenleyenin kusurlu olduğunu ispat etmesiyle muhatabın kusuru değerlendirilir⁷⁴. Düzenleyenin kusurunun olduğunu ispat yükü muhataba ait olduğundan, bunun ispat edilememesi halinde muhatap zararı karşılar⁷⁵.

Muhataba kusurun isnat edilemediği ve düzenleyenin kusurunun olduğu hallerde, zarar tamamen düzenleyene ait olur⁷⁶. Hem muhatap hem de düzenleyenin kusurunun olması halinde ise zarar iki tarafa paylaşılır (TBK m. 114/2, m. 52/1)⁷⁷.

Muhataba atfedilebilecek kusura, tahrifatın özel uzmanlık gerektirmeyecek biçimde tespit edilebilmesi örnek verilebilir⁷⁸. Ayrıca

⁷⁴ **İnan**, s. 127; benzer yönde bkz. **Battal**, s. 236.

⁷⁵ **Bozer/Göle**, 2020, s. 401; **Korkut**, s. 155; **Kızılay**, s. 174; benzer yönde bkz. **Kendigelen**, s. 341; **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 347; **Yener Tanın**, s. 818; **Uzun**, s. 335; düzenleyenin kusurunu muhatabın ispatlaması gerektiği yönünde bkz. **Domaniç**, 1990, s. 841; **Erem vd.**, s. 137; **Göle**, s. 152; **Kayar**, İsmail, Türk Ticaret Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 706; **Bozer**, Ali/**Göle**, Celal, Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, 12. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2001, s. 184; **Eriş**, 1988, m. 857.

⁷⁶ **Kendigelen**, s. 341; **Pulaşlı**, s. 368; **Korkut**, s. 158-159; **Coşkun**, s. 718; **Ayli**, s. 109; **Bilgili**, s. 135; **Uzun**, s. 337.

⁷⁷ **Domaniç**, 1975, s. 390; **Reisoğlu**, s. 312; **Doğanay**, s. 1957; **Kendigelen** s. 341; **İnan**, s. 127; **Öztan**, 1997, s. 1111; **Eriş**, 2016, s. 1222; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 274; **Erem vd.**, s. 140; **Tekil**, s. 85; **Erdem**, s. 86; **Sekmen**, s. 3763; **Ertekin/Karataş**, s. 251; **Pulaşlı**, s. 368; **Korkut**, s. 155, 159; **Öztan**, 2018, s. 251; **Bora**, s. 67; **Bilgili**, s. 137; **Yener Tanın**, s. 818; **Sayar**, s. 39; **Tekin**, s. 78; **Türcan**, s. 133; **Kayar**, s. 706; Y. 11. HD. 01.03.1983, E. 1983/868 K. 1983/974 (**Başbuğoğlu**, s. 965; **Eriş**, 1988. s. 862-863); Yargıtay 11. HD.'nin çoğu kararında, kusur oranlarını bilirkişinin belirlemesini ve bu belirlemeye göre paylaşımın yapılmasını talep ettiği yönünde bkz. **İnan/Kıvanç**, s. 162, dp. 86; aynı yönde bkz. **Başbuğoğlu**, s. 964; zararın paylaşılmasına ilişkin örnek Yargıtay kararları için bkz. **İnan/Kıvanç**, s. 161-162; **Reisoğlu**, s. 317 vd.

⁷⁸ **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 274; **Kendigelen**, s. 342; **Korkut**, s. 160; muhatabın kusuruna örnekler için bkz. **İnan/Kıvanç**, s. 160-161; **Reisoğlu**, s. 314 vd.; **Aydın**, s. 87-88.

muhatap, çekin düzenlenme tarihinin dikkat çekecek ölçüde eski olması veya belli bir müşterisi için daha önce rastlanılmamış yüksek bedelin çekte yazılması gibi durumlarda azami özen göstermeli, hatta düzenleyene başvurmalıdır⁷⁹.

3. Düzenleyenin Kusuru

Düzenleyenin kusurunun olması halinde, muhatabın, düzenleyenin kusuru nispetinde sorumluluktan kurtulması mümkündür⁸⁰. Zira TTK m. 812, tahrif edilmiş çekin ödenmesinden doğan zararın muhataba yükleneceğini belirterek ana kuralı koyarken, devamındaki "meğerki, senette düzenleyen olarak gösterilen kişiye, kendisine verilen çek defterini iyi saklamamış olması gibi bir kusurun yüklenmesi mümkün olsun"⁸¹ ifadesiyle bu kurala istisna getirmiştir⁸².

Kanunda düzenleyenin kusuruna, çek defterini iyi saklamaması örnek verilmiştir (TTK m. 812). Söz konusu hüküm sınırlayıcı olmadığından, düzenleyene imza taklit yetkisini güvendiği birine vermesi, bu çekleri ödemesi veya imzasının kontrole elverişsiz olması gibi kusurlar da atfedilebilir⁸³. Bunlara ilaveten düzenleyenin

⁷⁹ **Aydın**, s. 87; **Korkut**, s. 160; yetkili banka memurunun alışılan dışındaki çek tutarının hesaptan çekilmesi talebinde dikkatli olması gerektiği yönünde bkz. **Erdem**, s. 81.

⁸⁰ **Erem vd.**, s. 137, 140; **Kendigelen**, s. 341; **Bozer/Göle**, 2020, s. 401; **Poroy/Tekinalp**, s. 355, 359; **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 346-347; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 272; **Pulaşlı**, s. 368; **Coşkun**, s. 718; **Bilgen**, s. 1004; **Ayli**, s. 115; **Şahinalp**, s. 109; **Kızılay**, s. 174; **Yener Tanın**, s. 818; **Sekmen**, s. 3757; **Eriş**, 2003, s. 281; **Törüner**, s. 216; **Türcan**, s. 133; **Uzun**, s. 337; **Şanlı Kanbir**, s. 70; hatta illiyet bağıni kesecek şekilde ağır kusuru olması halinde muhatabın sorumluluğunun kalkacağı yönünde bkz. **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 330.

⁸¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102-20130328.pdf>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.

⁸² **Törüner**, s. 205; **Bilgili**, s. 133; **Sayar**, s. 38.

⁸³ **Poroy/Tekinalp**, s. 359; Y. 11. HD. 23.06.2014, E. 2014/ 3209 K. 2014/11921, "...hükmünde kullanılan "gibi" kelimesi sadece bir örnek verildiğini, yoksa maddede bir sınırlama getirilmediğini

kusuruna, çek defterini veya boş çek yaprağını kaybetmesi halinde zamanında muhataba bildirim yapmaması⁸⁴, çeki tahrifata elverişli doldurması örnek verilebilir⁸⁵.

Düzenleyen, çek karnesini veya çek yaprağını kaybettiği/ çaldığı takdirde durumu muhataba ihbar etme yükümlülüğü altındadır⁸⁶. Söz konusu ihbar şekle tabi değildir ancak ispat kolaylığı bakımından yazılı olması faydalıdır⁸⁷. Düzenleyenin ihbar yükümlülüğünü yerine getirmesine rağmen muhatabın durumu şubelerine derhal bildirmemesi ve gereken önlemleri almaması nedeniyle çek ödendiğinde ise muhatabın sorumluluğu ortaya çıkar⁸⁸.

göstermektedir...”

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; Y. TD. 08.10.1970, E. 1970/1689 K. 1970/3551, (Eriş, 1988, s. 858); aynı yönde bkz. Öztan, 2018, s. 250; Erem vd., s. 137; Reisoğlu, s. 312; Erdem, s. 88; Bilgili/Demirkapı, 2018, s. 171; Bilgili/Demirkapı, 2019, s. 401; Yener Tanın, s. 816, Sayar, s. 39; Sekmen, s. 3763; Uzun, s. 335-336; düzenleyenin kusuruna ilişkin başka örnekler için bkz. Öztan, 2018, s. 250-251; Reisoğlu, s. 312 vd.; İnan/Kıvanç, s. 159-160.

⁸⁴ İnan/Kıvanç, s. 159; Kendigelen, s. 341-342; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 274; Y. 11. HD. 03.05.1982, E. 1982/2117 K. 1982/2067 (Başbuğoğlu, s. 965); Bilgili/Demirkapı, 2019, s. 402; Y. 11. HD. 11.10.2004, E. 2004/581 K. 2004/9645 (Korkut, s. 156); Y. 11. HD. 29.06.1987, E. 1987/1821 K. 1987/3930 (Eriş, 1988, s. 870); Bozer/Göle, 2020, s. 402; Tekin, s.81.

⁸⁵ Tekil, s. 87; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 274; Erdem, s. 88; Kendigelen, s. 342; Aydın, s. 87; Y. 11. HD. 17.03.1983, E. 1983/1126 K. 1983/1289 (Korkut, s. 156-157; Moroğlu/Kendigelen, s. 720); ayrıca bkz. (Bilgili/Demirkapı, 2019, s. 402).

⁸⁶ Ertekin/Karataş, s. 252; Kınacioğlu, s. 269; Yargıtay'ın ihbar yapmayan düzenleyeni %25 kusurlu kabul ettiği karar için bkz. Y. 11. HD. 01.10.2013, E. 2013/900 K. 2013/17216 (Korkut, s. 157).

⁸⁷ Ertekin/Karataş, s. 252.

⁸⁸ Y. 11. HD. 22.11.1982, E. 1982/4972 K. 1982/ 4867 (Başbuğoğlu, s. 952); Bozer/Göle, 2020, s. 402; Göle, s. 152-153; Korkut, s. 160; düzenleyenin bildirimine rağmen takas odası aracılığıyla ödeme yapan muhatabın bedelden tamamen sorumlu olacağı yönünde bkz. Y. 11. HD. 05.03.2019, E. 2017/4882 K. 2019/ 1811,

Düzenleyenin kusuru belirlenirken gerekli özeni gösterip göstermediği tespit edilmelidir⁸⁹. Söz konusu özen, düzenleyenin kendi işlerinde gösterdiği özen yerine, çek kullanımının gerektirdiği dikkat ve özendir⁹⁰. Tacir olan düzenleyenden basiretli bir tacir gibi davranması beklenir⁹¹. Düzenleyenin tacir olmaması halinde basiretli bir tacir gibi davranması beklenemez⁹².

Düzenleyenin kusuru, kanun veya çek anlaşmasındaki yükümlülüklerin ihlali halinde ortaya çıkar ve bu halde düzenleyen sözleşmeye aykırılık nedeniyle zarara katlanır⁹³. Ayrıca düzenleyenin kusuru ile zarar arasında illiyet bağı aranır⁹⁴. Bu illiyet bağı, düzenleyenin fiiliyle asıl tahrifatın kolaylaştırılması şeklinde olmalıdır⁹⁵. Örneğin çeki tahrifata elverişli dolduran düzenleyen, kazıntı şeklinde yapılan tahrifattan sorumlu olmaz⁹⁶.

Son olarak düzenleyen, yardımcı kişilerinin kusurundan sorumludur⁹⁷. Bu durumda düzenleyen için TBK m. 116 hükümleri

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; **Kendigelen**, s. 342, dp. 321.

⁸⁹ **Korkut**, s. 158.

⁹⁰ **Tekil**, s. 85; **Aydın**, s. 88; **Korkut**, s. 158; **Şanlı Kanbir**, s. 68; benzer yönde bkz. **Yener Tanın**, s. 817; tacir olmayan düzenleyenden makul özen göstermesi bekleneceği görüşü için bkz. **Kızılay**, s. 173.

⁹¹ **Ertekin/Karataş**, s. 252; **Bilgili**, s. 135; **Kızılay**, s. 174; **Yener Tanın**, s. 817; **Törüner**, s. 215; **Uzun**, 336.

⁹² **İnan**, s. 128; **Korkut**, s. 158; **Ayli**, s. 128.

⁹³ **Bilgili/Demirkapı**, 2019, s. 401; çek anlaşmasına düzenleyenin kusuruna ilişkin özel hükümler konulabileceği yönünde bkz. HGK. 14.03.1973, E. 1971/T-81 K. 1973/201 (**Doğanay**, s. 1960).

⁹⁴ **İnan**, s. 128; **Korkut**, s. 158; **Türçan**, s.133; **Tekin**, s. 81; fiil ile zarar arasında illiyet bağının aranmadığı yönünde bkz. **Doğanay**, s. 1958.

⁹⁵ **İnan**, s. 128; **Uzun**, s. 336; **Tekin**, s. 82.

⁹⁶ **İnan**, s. 128-129; **Yener Tanın**, s. 817; **Tekin**, s. 82.

⁹⁷ **Öztan**, 2018, s. 251; **Tekil**, s. 87; **Reisoğlu**, s. 312; **Ertekin/Karataş**, s. 252; **Erdem**, s. 89; Y. 11. HD. 06.10.1977, E. 1977/3444 K. 1977/4050 (**Başbuğoğlu**, s. 964, **Eriş**, 1988, s. 859); **Bilgili/Demirkapı**, 2019, s. 402; **Tekin**, s. 82; düzenleyenin temsilcilerinin haksız fiil veya kusurundan da sorumlu olduğu yönünde bkz. **Domaniç**, 1990, s. 842.

uygulanır⁹⁸. Yardımcı kişinin asıl fail olması halinde, düzenleyen asıl fail gibi sorumlu olacağından TTK m. 812 uygulanmaz⁹⁹.

IV. MUHATABIN DÜZENLEYENE KARŞI SORUMLULUĞU VE KAPSAMI

Türk Hukuku'nda tahrif edilmiş çekte muhatap ve düzenleyen arasındaki ilişkiye, ilk olarak 6762 sayılı eski TTK m. 724'te yer verilmiştir¹⁰⁰. Söz konusu ilişki, şu an ise yürürlükte olan TTK m. 812'de düzenlenmiştir. Bu madde, sahte ve tahrif edilmiş çeklerde, yalnızca muhatap ile düzenleyen arasındaki ilişkiyi ele almıştır¹⁰¹. Çekin ödenmesinden kural olarak muhatapın sorumlu olduğu maddenin ilk cümlesinden açıkça anlaşılmaktadır¹⁰².

Muhatabın TTK m. 812 gereğince sorumluluğunun doğabilmesi için çekin ödenmesi şart olduğundan, muhatapın ibraz karşısında ödemeyi herhangi bir sebeple reddetmesi halinde TTK m. 812 uygulanamaz¹⁰³. Muhatabın ödeme yapmasına rağmen

⁹⁸ **Tekil**, s. 87; **İnan**, s. 129; düzenleyenin yardımcı kişinin fiilinden çek defterini görev ilişkisi nedeniyle elinde bulundurması halinde sorumlu olacağı; aksi halde sorumlu olmayacağı görüşü için bkz. **İnan**, s. 129; **Şanlı Kanbir**, s. 69; **Türcan**, s. 135; ayrıca bkz. **Törüner**, s. 215; **Erdem**, s. 89-90; görev ilişkisi olmaması halinde, düzenleyenin ayrıca kusuru olup olmadığına bakılarak TTK m. 812'nin uygulanması gerektiği görüşü için bkz. **Tekin**, s. 82.

⁹⁹ **İnan**, s. 129; karşı yönde bkz. **Tekil**, s. 88.

¹⁰⁰ **Bilgili**, s. 132.

¹⁰¹ **Eriş**, Çek, s. 280; **İnan/Kıvanç**, s. 156; **Eriş**, 2016, s. 1221; **Tekil**, s. 74.

¹⁰² **Eriş**, 1988, s. 856.

¹⁰³ **İnan**, s. 117; aynı yönde bkz. **Göle**, s. 151; **Ayli**, s. 109; **Korkut**, s. 153-154; **Uzun Şenol**, s. 964; **Sekmen**, s. 3764; **Uzun**, s. 334; **Aydın**, s. 75; Y. 11. HD. 03.10.2012, E. 2011/8218 K. 2012/14979 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 723); TTK m. 812'nin muhatapın rızası dışında ödeme yaptığı (örneğin mahkeme kararı ile ödemek zorunda kalması gibi) hallerde de uygulanabileceği yönünde bkz. **İnan**, s. 133; **Tekil**, s. 84; **Yener Tanın**, s. 816; **Uzun**, s. 324; **Aydın**, s. 74-75; **Şanlı Kanbir**, s. 64.

düzenleyenin bir zararı doğmadığında da TTK m. 812 uygulanamaz¹⁰⁴.

Muhatap, ödediği çek tutarını düzenleyenin hesabına kaydetmesi halinde TTK 812 kapsamında, yalnızca düzenleyene ait zarardan sorumludur¹⁰⁵. Söz konusu zarara ilişkin bu belirleme, TTK m. 812'nin uygulamasını önemli derecede sınırlandırmış olsa da aksine bir belirlemenin yapılması mümkün değildir¹⁰⁶. Nitekim muhatabın düzenleyene karşı sorumluluğu da aralarındaki çek anlaşmasının ihlali nedeniyle doğar¹⁰⁷.

A. GENEL OLARAK

Esasen bir kambiyo borçlusunu olmayan muhatap, ödeme için ibraz edilen çekte; kambiyo ilişkisi dışında çek anlaşması hükümleri, haksız fiil hükümleri ve kusur ilkesine dayanan sorumluluk gereğince sorumludur¹⁰⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 812. maddesinin uygulanabilmesi için sahte veya tahrif edilmiş çekin varlığı, muhatabın bu ibraz edilen çeki hamile ödemesi ve bu ödeme neticesinde düzenleyenin zarara uğraması aranır¹⁰⁹. Madde kapsamındaki zararın kimin zararı olduğu belirtilmemiş olsa da muhatap, düzenleyenin kendi nezdindeki

¹⁰⁴ **İnan**, s. 117; **Eriş**, 2016, s. 1221; **Eriş**, 2003, s. 280; **Törüner**, s. 207; **Şahinalp**, s. 109; **Bilgili**, s. 134; **Türcan**, s. 123; **Tekin**, s. 62; benzer yönde bkz. **Uzun**, s. 323.

¹⁰⁵ **İnan**, s. 117; **Kendigelen**, s. 335; **Bozer/Göle**, 2020, s. 400; **Korkut**, s. 154; **Törüner**, s. 207; **Uzun**, s. 323; aynı yönde bkz. **Sekmen**, s. 3758, **Şahinalp**, s. 108; düzenleyene zarar vermeyen sahtelik ve tahrifatların TTK m. 812 kapsamında olmayacağı görüşü için bkz. **İnan**, s. 119; **Korkut**, s. 149, 155; **Sekmen**, s. 3758.

¹⁰⁶ **İnan**, s. 117-118.

¹⁰⁷ **Korkut**, s. 149.

¹⁰⁸ **Doğanay**, s. 1958-1959.

¹⁰⁹ **Göle**, s. 151; **Bozer/Göle**, 2020, s. 400; **Aydın**, s. 93; **Ayli**, s. 109; **Şanlı Kanbir**, s. 50; **Eriş**, 2016, s. 1221; benzer yönde bkz. **Tekil**, s. 84; **Erdem**, s. 80; bunlara ilaveten düzenleyenin muhatabın sorumluluğunu ortadan kaldıracak şekilde kusurunun olmaması gerektiği hakkında bkz. **Korkut**, s. 150.

hesabından ödeme yaptığı için düzenleyenin zararı söz konusudur¹¹⁰. Bu nedenle, muhatabın ödediği bedeli düzenleyenin hesabından düşmesi mümkün değildir¹¹¹. Muhatap, düzenleyenin hesabında para olmaması halinde, düzenleyenin başka bir hesabından ödeme yaparak veya kredi vererek de düzenleyeni zarara uğratabilir¹¹².

Çek Kanunu m. 3/1'den açıkça anlaşılacağı üzere çek, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edilebilir¹¹³. Muhatabın çek ibraz edilen şubesi, bu durumda çek ibraz edilmiş kabul edildiği için ödeme yapmalıdır¹¹⁴. Ayrıca söz konusu halde de muhatabın TTK m. 812 kapsamındaki sorumluluğu devam eder¹¹⁵.

Çek, TTK m. 798/1 gereğince, takas odasına ibraz edilebilir. Aynı şekilde çekin takas odasına ibraz halinde de muhatabın TTK m. 812 kapsamında sorumluluğu devam eder¹¹⁶. Ancak katılımcı

¹¹⁰ **Göle**, s. 150; **Bozer/Göle**, 2020, s. 400; **Şahinalp**, s. 108; **Kızılay**, s. 173; **Aydın**, s. 76; **Kayar**, s. 706; ayrıca bkz. **Erdem**, s. 73; sorumluluğun kapsamına, maddedeki düzenleyenin kusuru halinde muhatabın sorumluluktan kurtulacağı düzenlemesi nedeniyle yalnızca düzenleyenin zararı girdiği yönünde bkz. **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 273.

¹¹¹ **Göle**, s. 151; **Bozer/Göle**, 2020, s. 400; **Kızılay**, s. 173.

¹¹² **Erdem**, s. 73.

¹¹³ **Poroy/Tekinalp**, s. 321.

¹¹⁴ **Poroy/Tekinalp**, s. 321.

¹¹⁵ Y. 11. HD. 05.06.2000, E. 2000/3885 K. 2000/5076, <https://ab15c3582884f0166d8091d7a5e1b218d43bcf26.vetisonline.com/yargitay-kararlari?EsasNo1=2000&EsasNo2=3885&KararNo1=2000&KararNo2=5076>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; **Kendigelen**, s. 342; **Ayli**, s. 101; Y. 11. HD. 17.04.1987, E. 1987/2423 K.1987/2289 (**Başbuğoğlu**, s. 968).

¹¹⁶ Y. 11. HD. 12.12.2016, E. 2015/12087 K. 2016/9466, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; Y. 11. HD. 05.03.2019, E. 2017/4882 K. 2019/1811, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; **Kendigelen**, s. 342; **Poroy/Tekinalp**, s. 360; muhatab, fiziken tahrif edilmiş olduğunu tespit edemeyeceğinden ödemede kusursuz ve TTK m. 812 gereğince kusursuz sorumlu olduğu

bankanın Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik¹¹⁷ m. 10 gereğince bazı yükümlülükleri vardır. Bu nedenle katılımcı banka, Takas Odasına ödenmek üzere tahrif edilmiş çek ibraz ettiğinde, kusuru oranında muhatap bankaya karşı sorumludur¹¹⁸.

Çekte düzenleme tarihinin tahrifatında, çek bedeli ödendiğinde düzenleyenin zararı doğmadıysa TTK m. 812 uygulanamaz¹¹⁹. Ancak çekten cayma halinde ibraz süresi geçen çek, hamil tarafından ibraz süresi geçmemiş gibi değiştirilerek ibraz edilir ve muhatap tahrifata aldanarak çeki öderse TTK m. 812 kapsamında zarardan sorumlu olur¹²⁰. Ayrıca muhatabın düzenleyenle arasındaki sözleşmeye aykırı davranması nedeniyle, TBK m. 112'ye başvurulabilir¹²¹.

Lehtarın isminde tahrifat, çek lehtarın eline geçmeden yapıldığında TTK m. 812 devreye girebilirken, lehtarın elinden çıktıktan sonra yapıldığında TTK m. 812 hükmü uygulama alanı bulmaz¹²². Ciro zincirinde lehtardan sonra gelen isimlerde tahrifat yapılması halinde düzenleyenin zarar görme ihtimali olmadığından TTK m. 812 hükmü uygulanmaz¹²³. Zira ikinci bir ödeme, çekin iadesi

görüşü için bkz. **Korkut**, 167; aksi yönde bkz. **Pulaşlı**, s. 434; **Ayli**, s. 101; Y. 11. HD. 10.01.2013, E. 2011/ 15218 K. 2013/491, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; Y. 11. HD. 06.05.2019, E. 2018/1948 K. 2019/3450, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022.

¹¹⁷ RG. 09.06.2018, Sayı 30446.

¹¹⁸ **Korkut**, s. 168; muhatabın kusuru olan takas odasına rücu edebileceği görüşü için bkz. **Poroy/Tekinalp**, s. 360.

¹¹⁹ **Korkut**, s. 152; benzer yönde bkz. **Törüner**, s. 211-212.

¹²⁰ **İnan**, s. 124; **Tekil**, s. 83; benzer yönde bkz. **Kendigelen**, s. 339; **Bilgen**, s. 1003; **Pulaşlı**, s. 367; **Uzun**, s. 333; **Korkut**, s. 153; **Aydın**, s. 82; **Törüner**, s. 212.

¹²¹ **Erdem**, s. 83; **Tekil**, s. 56; **Ertekin/Karataş**, s. 255.

¹²² **İnan**, s. 123; **Tekil**, s. 82; **Erdem**, s. 81; **Aydın**, s. 80; **Korkut**, s. 152; **Yener Tanın**, s. 814; **Türcan**, s. 128-129.

¹²³ **İnan**, s. 122-123.

veya iptal kararına bağlı olduğundan lehtarın temel ilişkiye dayanarak ödeme talep etmesi mümkün değildir¹²⁴.

Çekin “veya hamiline” ibaresi eklenerek hamiline yazılı hale gelebilmesi ise diğer ilgililerin muvafakatiyle mümkündür (TTK m. 650). Dolayısıyla fail tarafından bu ibarenin tek taraflı eklenmesi çeki tahrif edilmiş yapacağından muhatabın ödemesi TTK m. 812 kapsamında sorumluluğuna yol açar¹²⁵.

Çek tutarının tahrifatla artırılması halinde ise, tahrifatın kimin tarafından yapıldığı önemli olmaksızın düzenleyenin zararı söz konusu olabileğinden tutarda tahrifat TTK m. 812 kapsamındadır¹²⁶. Bu durumda düzenleyen, artırılan bedel kadar zarara uğrar¹²⁷. Muhatap da TTK m. 812 kapsamında, artırılan bedel kadar sorumludur¹²⁸. Ancak muhatabın düzenleyenin hesabından gerçekten yazmış olduğu tutarı düşmesi mümkündür¹²⁹. Ayrıca çek tutarının azaltılmak suretiyle çekin tahrif edilmesi halinde de düzenleyenin bir zararı doğmayacağı için TTK m. 812 kapsamına girmez¹³⁰.

Çekte, tutarın ayrıca yazı ile yazılmaması gibi bir tedbirsizlik sonucunda çek tutarı kolayca tahrif edilebilmektedir¹³¹. Böyle bir durumda, çekte tahrifata izin verilmesinin önüne geçebilmek için senet üzerine birden çok ve farklı yazılması halinde uygulanacak kuralları düzenleyen TTK m. 676'nın uygulanmamalıdır¹³².

¹²⁴ **Erdem**, s. 81.

¹²⁵ **Erdem**, s. 82; yalnızca düzenleyenin elinden çalınması halinde TTK m. 812'nin uygulanacağı yönünde bkz. **İnan**, s. 123-124.

¹²⁶ **İnan**, s. 124; **Türcan**, s. 129; benzer yönde bkz. **Korkut**, s. 153.

¹²⁷ **Ayli**, s. 105; **Korkut**, s. 153; **Şanlı Kanbir**, s. 58; **Erdem**, s. 81.

¹²⁸ **İnan**, s. 124; **Domanıç**, 1990, s. 841; **Kendigelen**, s. 338; **Korkut**, s. 153; **Bilgen**, s. 1003; **Aydın**, s. 81; **Yener Tanın**, s. 822; **Uzun**, s. 337; **Sayar**, s. 34; **Türcan**, s. 129; bu durumda muhatabın aradaki farka ilaveten faizden de sorumlu olacağı görüşü için bkz. **Erdem**, s. 81.

¹²⁹ **İnan**, s. 124; benzer yönde bkz. **Domanıç**, 1990, s. 841.

¹³⁰ **Sayar**, s. 34.

¹³¹ **Erdem**, s. 56.

¹³² **Erdem**, s. 56-57; Y. 12. HD. 22.10.2020, E. 2020/476 K. 2020/9036, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>,

Muhatabın çek tutarında tahrifattan doğan sorumluluğu, tahrifat neticesinde artırılan tutar kadardır¹³³. Durumu şu şekilde özelleştirelim: Muhatap, çekin kaybolması, çalınması, düzenleyenin imzasının taklit edilerek veya sahte temsil beyanı ile düzenlenmesi durumlarında çek bedelinin tamamından sorumludur¹³⁴, düzenleyenin çeki lehtara teslim etmesinden sonra lehtar veya sonraki bir hamil çek bedelini tahrif ettiğinde ise artırılan bedel kadar sorumludur¹³⁵. Düzenleyenin cayma beyanının bulunduğu çekin ibraz süresi tahrif edilerek uzatıldığında muhatap, ödeme yapması halinde çek bedelinin tamamından sorumlu olur¹³⁶.

Nihayet muhatap, TTK m. 812'deki "çeki ödemiş olmasından doğan zarar" ifadesinden dolayı düzenleyenin hesabından eksilen tutar kadar tazminat öder ve düzenleyenin eksilmeden doğan zararları, hatta manevi tazminatı talep etmesi mümkün değildir¹³⁷. Muhatabın kusurlu olması halinde ise tazminat sınırı ortadan kalkar¹³⁸. Muhatap, tahrif edilmiş çekin ödenmesinden doğan zararın faizinden de sorumludur¹³⁹.

Erişim Tarihi: 11.05.2022; karşı yönde bkz. **Domaniç**, 1990, s. 843; ayrıca bkz. **Tekil**, s. 87.

¹³³ **Erdem**, s. 73.

¹³⁴ **Tekil**, s. 91; **Korkut**, s. 161.

¹³⁵ **Tekil**, s. 91.

¹³⁶ **Tekil**, s. 91; **Korkut**, s. 161.

¹³⁷ **Poroy/Tekinalp**, s. 357.

¹³⁸ **Poroy/Tekinalp**, s. 357; düzenleyenin kusursuz olması ve illiyet bağının bulunması şartıyla zararlarının tazminini isteyebileceği yönünde bkz. **Tekil**, s. 91.

¹³⁹ **Tekil**, s. 91; **Yener Tamn**, s. 822; **Uzun**, s. 337; **Şanlı Kanbir**, s. 73; **Korkut**, s. 161; Y. 11. HD. 12.06.2015, E. 2015/2079 K. 2015/8219, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022.

B. SORUMSUZLUK KAYDI

Türk Ticaret Kanunu'nun 812. maddesi emredici nitelikte olmadığından¹⁴⁰, uygulamada çek anlaşmalarına aksine hükümler konularak çekten doğan sorumluluğun tamamen düzenleyene bırakılmasının mümkün olduğu ileri sürülmektedir¹⁴¹.

Öğretide; muhatabın hafif kusuru halinde de sorumsuzluk kaydının geçerli olacağı yönünde¹⁴², yalnızca ağır kusur halinde TBK m. 115'in geçerli olacağı yönünde¹⁴³ ve muhatabın tahrifatın bulunup bulunmadığı hakkında kendisinden beklenen araştırma ve özen yükümlülüğünü kaldıran kaydın geçersiz olduğu yönünde¹⁴⁴ muhtelif görüşler mevcuttur.

Düzenleyen ve muhatap banka tarafından çek anlaşmasına konulan ve zarara kimin katlanacağını belirleyen kayıtların geçerliliğinin tespiti için TBK hükümlerine başvurulur¹⁴⁵. TBK m. 115/3 gereğince, muhatabın hile veya ağır kusuruna ilişkin sorumsuzluk kaydı geçersizdir¹⁴⁶. Zaten yetkili makamlarca verilen izinle faaliyet

¹⁴⁰ **Kendigelen**, s. 344; **Pulaşlı**, s. 372; **Battal**, s. 239; **Reisoğlu**, s. 316; **Ertekin/Karataş**, s. 251; **Eriş**, 2016, s. 1222; **Eriş**, 2003, s. 281; **Öztan**, 2018, s. 252; **Erem vd.**, s. 141; **Erdem**, s. 91; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 274; **Yener Tanın**, s. 821; **Bilgili/Demirkapı**, 2018, s. 174; **Bilgili/Demirkapı**, 2019, s. 404; **Coşkun**, s. 718-719; **Sekmen**, s. 3767; **Sayar**, s. 42; **Şanlı Kanbir**, s. 76; ayrıca bkz. **İnan** s. 139-140; sorumsuzluk kaydının iki tarafında kusursuz olduğu halde geçerli olabileceği görüşü için bkz. **Törüner**, s. 128; Ayrıca Yargıtay'ın görüşü hakkında bkz. **İnan/Kıvanç**, s. 158-159.

¹⁴¹ **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 274; **Kendigelen**, s. 344; **Göle**, s. 153; **Bozer/Göle**, 2020, s. 402; benzer yönde bkz. **Erdem**, s. 91.

¹⁴² **Battal**, s. 240.

¹⁴³ **Kızılay**, s. 175.

¹⁴⁴ **Öztan**, 2018, s. 254; **Bilgili/Demirkapı**, 2018, s. 174; **Bilgili/Demirkapı**, 2019, s. 404; **Şanlı Kanbir**, s. 77; benzer yönde bkz. **Kınacıoğlu**, s. 269; EBK m. 100/3'deki düzenleme ve tartışmalar için bkz. **Kendigelen**, s. 344-345.

¹⁴⁵ **Erdem**, s. 72.

¹⁴⁶ **Erem vd.**, s.141; **Göle**, s. 153; TD. 20.12.1963, E. 1963/2626 K. 1963/4855 (Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 2, S. 4, 1964, s. 721);

sürdüren bankanın, çek anlaşmalarına koyduğu sorumsuzluk kayıtları hafif kusur halinde de geçersizdir¹⁴⁷.

Kanaatimizce de muhatabın hile ve ağır kusura ilişkin sorumsuzluk kaydı, TBK m. 115/3 gereğince; hafif kusura ilişkin sorumsuzluk kaydı ise yetkili makamlarca verilen izinle faaliyet sürdürmesi nedeniyle geçersizdir.

Muhatabın ifa yardımcılarının hafif ve ağır kusurlarından kaynaklanan sorumluluğunu ortadan kaldıran sorumsuzluk anlaşmaları da TBK m. 116/3 gereğince geçersizdir¹⁴⁸. Sorumsuzluğa ilişkin kayıtlar, genel işlem koşulları içinde yer alması halinde, yanlıtıcı olabildiklerinden dolayı geçersiz sayılmalıdır¹⁴⁹.

Tekin, s. 86; muhatabın TBK m. 115/3 ve 116/3 gereğince tüm sorumsuzluk ve anlaşma kayıtlarının geçersiz olduğu görüşü için bkz. **Kayar**, s. 705.

¹⁴⁷ **Kendigelen**, s. 344; **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 348; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 274; **Poroy/Tekinalp**, s. 355; **Öztan**, 2018, s. 255; **Ertekin/Karataş**, s. 251; **Yener Tanın**, s. 822; **Bilgili**, s. 140; **Korkut**, s. 131; **Uzun**, s. 340; Y. 11. HD. 14.10.1999, E. 1999/5785 K. 1999/7835, <https://ab15c3582884f0166d8091d7a5e1b218d43bcf26.vetisonline.com/yargitay-kararlari?EsasNo1=1999&EsasNo2=5785&KararNo1=1999&KararNo2=7835>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; **Ayli**, s. 121; Y. 11. HD. 14.01.2020, E. 2019/2045, K. 2020/361, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022; benzer yönde bkz. **İnan**, s. 141-142; **İnan/Kıvanç**, s. 156-157; **Eriş**, 2003, s. 281.

¹⁴⁸ **Kendigelen**, s. 344; **Öztan**, 2018, s. 255; **Bozer/Göle**, 2020, s. 403; benzer yönde bkz. **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 347; **Ayli**, s. 122; **Sekmen**, s. 3763; aksi yönde bkz. **Erem vd.**, s. 141; **Göle**, s. 153-154; **İnan**, s. 142, 143; muhatabın organ ve ifa yardımcılarının hafif kusuruna ilişkin ayırım için bkz. **Erdem**, s. 93-94; **Tekin**, s. 87; tahrif edilmiş çeki ödeyen muhatabın adam çalıştıran sıfatıyla sorumlu olduğu görüşü için bkz. **Coşkun**, s. 718; aynı yönde ve sahte talimat halinde bankanın sorumluluğuna ilişkin bkz. **Moroğlu**, Erdoğan, Hukukî Mütalâalar, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s. 235.

¹⁴⁹ **Battal**, s. 240.

C. RÜCU HAKKI

Muhatabın TTK m. 812 gereğince uğradığı zararın tazmini için, tahrifatı gerçekleştiren faile rücu etmesi elbette mümkündür¹⁵⁰. Söz konusu fail, haksız fiil hükümleri (TBK m. 49 vd.) çerçevesinde, muhatabın zararını tazmin eder¹⁵¹. Muhatap, düzenleyene ise TTK m. 812'deki kusura ilişkin hükümden dolayı rücu edemez¹⁵².

Muhatap, TTK m. 812 gereğince, düzenleyenin zararını üstlendiğinde, öğretilde TTK m. 792 hükmü dikkate alınarak muhatabın kötünietli veya iktisabında ağır kusurlu olan hamilden çek bedelini talep edebileceği kabul edilmektedir¹⁵³. Muhatap, kötünietle iktisabı veya ağır kusuru ispatlayarak söz konusu çek tutarını hamilden talep edebilir¹⁵⁴.

Düzenleyenin kısmen veya tamamen zarara katlanması halinde ise, kötünietli veya iktisabında ağır kusurlu olan hamilden, bu şartların olmaması halinde ise tahrifatı gerçekleştirenden uğradığı

¹⁵⁰ **İnan**, s. 125; **Tekil**, s. 93; **Öztan**, 1997, s. 1112; **Eriş**, 2016, s. 1222; **Eriş**, 2003, s. 281; **Korkut**, s. 163; **Ayli** s. 123; **Öztan**, 2018, s. 252; **Coşkun**, s. 719; **Kızılay**, s. 173; **Yener Tanın**, s. 823; **Uzun**, s. 338; **Aydın**, s. 92; **Şanlı Kanbir**, s. 81; Y. 11. HD. 21.02.1991, E. 1989/9256 K. 1991/1139 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 721); **Tekin**, s. 83.

¹⁵¹ **Korkut**, s. 163; **Ayli** s. 123; **Kızılay**, s. 173; **Yener Tanın**, s. 823; **Sekmen**, s. 3761; **Şanlı Kanbir**, s. 81.

¹⁵² **İnan**, s. 125; **Korkut**, s. 163-164; **Aydın**, s. 92; **Tekin**, s. 83-84; muhatabın kusuru olan düzenleyene rücu yapabileceği görüşü için bkz. **Domanıç**, 1975, s. 390; **Reisoğlu**, s. 312; **Kınacıoğlu**, s. 269; ayrıca bkz.; **Eriş**, 2016, s. 1222; **Eriş**, 2003, s. 281; **Eriş**, 1988, m. 857.

¹⁵³ **Kendigelen**, s. 346; **Korkut**, s. 164; **Uzun Şenol**, s. 965; **Sekmen**, s. 3764; **Aydın**, s. 92-93; **Şanlı Kanbir**, s. 81; **Tekin**, s. 84; muhatabın iyiniyetli hamile rücu hakkı olmadığı yönünde bkz. **İnan**, s. 126; **Pulaşlı**, s. 372; **Eriş**, 2016, s. 1223; **Eriş**, 1988, m. 857; **Tekil**, s. 95; **Aydın**, s. 93; **Sekmen**, s. 3761; **Bilgili/Demirkapı**, 2018, s. 173; **Korkut**, s. 164; **Ayli**, s. 124; **Yener Tanın**, s. 823; **Sayar**, s. 41; **Türcan**, s. 141; Y. 11. HD. 10.09.2013, E. 2012/17465 K. 2013/15363 (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 723-724); benzer yönde bkz. **Öztan**, 2018, s. 252; **Bora**, s. 68; **Bilgili**, s. 140; **Şanlı Kanbir**, s. 82.

¹⁵⁴ **Korkut**, s. 164.

zararı talep etmesi mümkündür¹⁵⁵. Düzenleyenin, tahrif edilmiş çekin ödenmesi nedeniyle uğradığı zararı TBK m. 61 gereğince müteselsil sorumlu olan muhatap ve failden talep etmesi mümkündür¹⁵⁶.

Çekin ödenmesi durumunda, zarara uğrayan kişi de haksız fiil hükümlerine dayanarak ve ispat yükünü yerine getirerek failden zararını tazmin edebilir¹⁵⁷. Hatta çek tutarını aşan fazla zararını da haksız fiile dayanarak talep edebilir¹⁵⁸.

Nihayet düzenleyenin sorumluluğu TTK m. 812 gereğince kusura bağlı olduğundan düzenleyen, kusur derecesine göre faile rücu edebilir; hâlbuki kusuru olmayan muhatap, zararın tamamına katlanır ve kusurlu failden zararının tamamını rücu edebilir¹⁵⁹.

D. DAVA VE DEF'İ HAKKI

Çekteki tahrifata ilişkin def'i, mutlak def'i ve geçersizlik def'idir¹⁶⁰. Uygulama ve Yargıtay kararlarında da kabul gören durum, tahrifata ilişkin def'ilerin "mutlak nitelikte def'i" olduğu, herkese ve hamil bankaya karşı ileri sürülebileceğidir¹⁶¹. Çekteki tahrifatta, aleyhine etki doğan imza sahipleri def'i ileri sürebilirken, etkilenmeyen imza sahipleri def'i ileri süremez¹⁶².

¹⁵⁵ **Kendigelen**, s. 346; düzenleyenin faile ve sahtecilik fiilinin oluşmasında kusuru olan çek ilgililerine rücu yapabileceği görüşü için bkz. **İnan**, s. 131.

¹⁵⁶ **Pulaşlı**, s. 372; **Coşkun**, s. 719; **Bilgili**, s. 140-141.

¹⁵⁷ **İnan**, s. 102.

¹⁵⁸ **İnan**, s. 102.

¹⁵⁹ **İnan**, s. 132; **Sekmen**, s. 3764; bu hallerde failin her zaman zararın tamamından sorumlu olduğu yönünde bkz. **İnan**, s. 132; **Sekmen**, s. 3764.

¹⁶⁰ **Ertekin/Karataş**, s. 767; ayrıca bkz. **Öztan**, s. 874-875; **Erdem**, s. 32; Y. 12. HD. 16.11.2020, E. 2020/2358 K. 2020/9830, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022.

¹⁶¹ **Pulaşlı**, s. 72.

¹⁶² **Domaniç**, 1990, 115; benzer yönde bkz. **Erdem**, s. 43-44.

Tahrif edilmiş çeke ilişkin dava, düzenleyen veya muhatap tarafından kural olarak faile karşı açılır; failin bilinmemesi veya bulunamaması hallerinde ise TTK m. 812 gereğince çeki ödeyen muhataba karşı açılır¹⁶³.

SONUÇ

Çek, üzerinde barındırdığı zorunlu ve ihtiyari unsurlarıyla ve hamiline düzenlenebilme özelliğiyle, tahrifata oldukça elverişlidir. Bu nedenle, muhatap banka, basiretli bir tacir ve tüzel kişi olarak, çekteki tahrifata elverişli bu durumları özenle kontrol ettikten sonra ödeme yükümlülüğünü yerine getirmelidir.

Muhatap, TTK m. 812 kapsamında kusursuz sorumlu olduğundan, bu özen yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra dahi, tahrif edilmiş çeki ödediğinde sorumluluktan kurtulamaz. Ancak muhatapın bu sorumluluğu, düzenleyenin ortak kusurlu veya tamamen kusurlu olması durumunda bertaraf edilebilir.

Nihayet çek, tahrifata elverişliliği ve muhatapın yalnızca banka olması nedeniyle ciddi bir özen yükümlülüğü gerektiren bir kambiyo senedir. Muhatap, düzenleyen ve vekillerinin özellikle Yargıtay kararlarını göz önünde bulundurarak çekte herhangi bir tahrifatın bulunup bulunmadığını değerlendirmeleri, çekte tahrifata ilişkin özen yükümlülüklerinin yerine getirilmesini sağlamaları, çekte tahrifata ilişkin olası zararların önüne geçilmesinde önem arz eder.

¹⁶³ **Poroy/Tekinalp**, s. 360.

KAYNAKÇA¹⁶⁴

Aydın, Sema, Sahte ve Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesinden Doğan Sorumluluk, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-2, s. 73-96, 2010.

Ayli, Ali, Çek Hukukunda Muhatabın Yükümlülükleri, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.

Başbuğoğlu, Tarık, Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu 1. Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara, 1988.

Battal, Ahmet, Güven Kurumu Nitelendirilmesi Işığında Bankaların Hukukî Sorumluluğu, 1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2001.

Bilgen, Mahmut, Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel S. 2009, s. 985-1028, 2010.

Bilgili, Ahmet, Sahte veya Tahrif Edilmiş Çeki Ödeyen Bankanın Sorumluluğu, İstanbul Barosu Dergisi, C. 90, S. 3, s. 130-142, 2016.

Bilgili, Fatih/**Demirkapı**, Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018 (**Bilgili/Demirkapı**, 2018).

Bilgili, Fatih/**Demirkapı**, Ertan. Ticaret Hukuku Bilgisi, 15. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2019 (**Bilgili/Demirkapı**, 2019).

Bora, Sevda, Çek Hesabı Açma ve Ödemeye İlişkin Muhatap Bankanın Yükümlülükleri, Banka ve Finans Hukuku Dergisi, C. 3, S. 11, s. 53-84, 2014.

Bozer, Ali/**Göle**, Celal, Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, 12. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2001 (**Bozer/Göle**, 2001).

Bozer, Ali/**Göle**, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2020 (**Bozer/ Göle**, 2020).

¹⁶⁴ Aynı yazara ait birden çok eserin olması durumunda dipnotlarda kullanılan kısa atıf şekli, ilgili eserin sonunda parantez içinde verilmiştir.

Coşkun, Mahmut, Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku Bono- Poliçe- Çek, 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021.

Doğanay, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi İkinci Cilt, 3. Baskı, Feryal Matbaası, Ankara, 1990.

Domanıç, Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975 (**Domanıç**, 1975).

Domanıç, Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi-IV, Temel Yayınları, İstanbul, 1990 (**Domanıç**, 1990).

Erdem, Nuri, Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.

Erem, Faruk/**Kalpsüz**, Turgut/**Çelebican**, Gürgân, İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, 2. Baskı, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara, 1974.

Eriş, Gönen, Türk Ticaret Kanunu İkinci Cilt Kıymetli Evrak ve Taşıma, Ankara, 1988 (**Eriş**, 1988).

Eriş, Gönen, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe- Bono- Çek- Makbuz Senedi- Varant, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016 (**Eriş**, 2016).

Eriş, Gönen, Yeni Çek Yasası Işığında Uygulamalı Çek Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003 (**Eriş**, 2003).

Ertekin, Erol/**Karataş**, İzzet, Uygulamada Ticari Senetler Poliçe- Bono- Çek, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1998.

Göle, Celal, Çek Hukuku, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989.

İnan, Nurkut, Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara, 1981.

İnan, Nurkut/ **Kıvanç**, Serpil, Yargıtay 11.HD'nin Çeke İlişkin Kararları. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara, s. 123-162, 1984.

Kayar, İsmail, Türk Ticaret Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Kendigelen, Abuzer, Çek Hukuku, 6. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Kınacıoğlu, Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.

Kızılay, Aygül, Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, İstanbul Barosu Dergisi, C. 88, S. 4, s. 163-177, 2014.

Korkut, Ömer, Çekte Muhatap Bankanın Araştırma- Bildirim Yükümlülüğü ve Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Karahan Kitabevi, Ankara, 2019.

Moroğlu, Erdoğan, Hukukî Mütalâalar, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007.

Moroğlu, Erdoğan/**Kendigelen**, Abuzer, İçtihatlı- Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Öztañ, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997 (**Öztañ**, 1997).

Öztañ, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 22.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018 (**Öztañ**, 2018).

Öztürk (Dirikkan), Hanife, Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali, DEÜHF, Ankara, 1990.

Poroy, Reha/**Tekinalp**, Ünal. Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

Pulaşlı, Hasan, Kıymetli, Evrak Hukukunun Esasları, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Reisoğlu, Seza, Çek Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2011.

Sayar, Halis, Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek, Leges Hukuk Dergisi, C. 3, S. 32, s. 27-46, 2012.

Sekmen, Orhan, Sahte ve/veya Tahrif Edilmiş Çek, İstanbul Barosu Dergisi, C. 84, S. 6, s. 3753-3770, 2010.

Şahinalp, Kaan, Çekte Muhatap ve Muhatabın Hukuki Sorumluluğu, Sayıştay Dergisi, S. 39, s. 78-113, 2000.

Şanlı Kanbir, Deniz, Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Tekin, Nurullah, Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik ve Tahrifat Fiilleri, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2005, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Tekil, Müge, Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Törüner, Ekrem, Ticaret Yasamız Açısından Çekte Sahtekârlık ve Tahrifat (TTY m. 724), Ankara Barosu Dergisi, S. 2, s. 204-221, 1980.

Türcan, Mehmet, Yargıtay Kararları Işığında Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2018, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Ulusoy, Yasin, Beyaza İmza, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 3-4, s. 471-499, 2004.

Uzun, Nihat Şenol, Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekte Bankanın Hukuki Sorumluluğu, Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, C. 5, S. 2, s. 317- 343, 2020.

Uzun Şenol, Pınar, Çekte Muhatap Banka Sorumluluğunun Kapsamı, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, s. 945-967, 2013.

Ülgen, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/**Kaya**, Abuzer, Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Ülgen, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kaya**, Arslan/**Nomer Ertan**, Füsun, Kıymetli Evrak Hukuku, 13. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Yener Tanın, Hilal, Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesinden Doğan Sorumluluk, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 2, s. 805-828, 2017.

Yılmaz, A. Lerzan, Kambiyo Senetlerinde Def'iler, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

TD. 20.12.1963, E. 1963/2626 K. 1963/4855, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 2, S. 4, 1964.

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102-20130328.pdf>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 11.05.2022.

<https://ab15c3582884f0166d8091d7a5e1b218d43bcf26.vetisonline.com/yargitay-kararlari?EsasNo1=2000&EsasNo2=3885&KararNo1=2000&KararNo2=5076>, Erişim Tarihi: 11.05.2022.

<https://ab15c3582884f0166d8091d7a5e1b218d43bcf26.vetisonline.com/yargitay-kararlari?EsasNo1=1999&EsasNo2=5785&KararNo1=1999&KararNo2=7835>, Erişim Tarihi: 11.05.2022.